

BIBLIOGRAFIA

PUBLICACIONS DEL PATRONAT D'ESTUDIS OSONENCs

CASANOVAS I PRAT, Josep, *Quan les campanes van emmudir. Vic 1936-1939*. Patronat d'Estudis Osonencs, col·lecció «Osona a la butxaca» núm. 14-15. Vic, 1993.

La vitalitat expressada per la història local els darrers anys a Catalunya ha tingut en els estudis sobre la Guerra Civil una molt especial importància i significació. A l'entorn del cinquantenari del seu inici i en els anys posteriors s'han publicat nombrosos treballs d'àmbit local que han contribuït, en molt, a la modificació d'alguns esquemes explicatius generals que s'han anat demostrant així, tant insuficients com poc adequats. Tot i ser aquestes monografies molt diverses pels supòsits teòrics i metodològics com pels resultats obtinguts, han prevalgut, en general, enfocaments tendents a superar la simple enumeració de fets i el relat d'esdeveniments localistes, intentant-se explicar la concreció del conflicte en un context determinat i les seves causes particulars a la llum de la situació general de Catalunya; i fins a quin punt els esquemes globals s'adapten o bé són vàlids en un marc local específic. No cal dir que el tema, tant per la seva contemporaneïtat com pels aspectes dramàtics que l'envolten, comporta dificultats afegides a l'hora d'afrontar-lo. Les seqüeles, encara que apaivagades, no s'han superat del tot.

La recerca de Josep Casanovas, feta a partir de la consulta profusa de documentació en arxius i hemeroteques a més d'aportacions complementàries de fonts orals, es pot emmarcar en aquest context en el qual joves historiadors han afrontat l'estudi de la Guerra Civil amb la pretensió d'entendre-la i explicar-la sense els prejudicis i els apriorismes en què, en molts casos, s'havia afrontat el tema fins aleshores. L'única passió que hi han posat en joc és la passió pel coneixement, però no la dels partíceps. Un treball elaborat inicialment com a tesi de llicenciatura, la qualitat del qual li ha comportat posteriorment el reconeixement del «Premi Plana de Vic 1991», i que

parteix del molt lloable objectiu de lluitar contra l'oblit històric al qual durant anys sembla haver-se condemnat aquest tema; una desmemòria col·lectiva fruit en part de la nostra història política recent i que llibres com aquest contribueixen a rectificar.

El llibre va força més enllà de la simple descripció de la vida vigatana al llarg de la Guerra Civil. Comença, de fet, en el període republicà, analitzant-ne aquells aspectes que poden donar sentit a esdeveniments posteriors, especialment la dinàmica política municipal i la configuració dels seus grups dominants, amb l'episòdica victòria del catalanisme republicà i l'hegemonia electoral dels conservadors, les ferides polítiques que generen els Fets d'Octubre i, sobretot, la densa problemàtica d'un camp osonenc molt polaritzat entre propietaris i parcers i que era lluny de constituir l'oasi que han pretès alguns.

A la llum de l'època republicana es faran força més comprensibles els enfrontaments que l'aixecament militar franquista desferma. Així, l'autor intentarà fer entenedor i explicable, que no justificar, la violència de la rera-guarda, centrant-se més en escatir les causes que no pas recreant-se en la descripció i condemna de fets òbviament tràgics. En aquest sentit, contribueix a desfer el mite que la febre destructora de les primeres jornades revolucionàries sigui atribuïble a l'acció dels «de fora», ja que tot hi haver-hi proves de l'intercanvi de serveis entre milicians, les decisions i la responsabilitat, més enllà d'algun cas puntual, corresponia al comitè de la localitat. Es detalla abundantment la creació del nou sistema de poder una vegada les institucions han quedat desbordades, els efectes que té «el poble en armes» i l'escissió que el procés revolucionari genera en una societat que s'haurà de posicionar, encara que de manera sorda, no tant en pro o contra de la legalitat republicana i autonòmica com de l'adscripció o rebuig que li provoca la destrucció de l'antiga societat. En aquest sentit la repressió que es desencadena sota l'hegemonia cenetista conforma de manera brutal els decantaments: la persecució religiosa –tant de persones com de símbols–, els propietaris agrícoles que s'havien significat en els desnonaments de parcers els anys anteriors i els polítics tradicionalistes i conservadors que havien atiat la repressió arrel dels Fets d'Octubre es converteixen en les víctimes principals.

L'autor estudia detalladament tots els aspectes que fan referència al poder local, tant en la fase de dualitat de poders com de la dinàmica municipal que es recupera a partir del mes de setembre de 1936: els protagonistes, les organitzacions, els objectius, els conflictes... i, molt especialment, l'experiència de municipalització de l'habitatge en la qual conflueixen els somnis collectivitzadors de la propietat dels cenetistes i l'intervencionisme més moderat d'altres organitzacions. Una de les aportacions més innovadores del llibre que ens ocupa és, precisament, l'experiència collectivitzadora que es produirà a Vic en el ram de les adoberies, on es posen en pràctica plantejaments organitzatius i planificadors, no sempre amb l'opo-

sició dels antics propietaris, amb resultats econòmics dignes de ser tinguts en compte.

Dels fets de Maig se'n destaca la violència específica que genera a la ciutat i comarca, evidenciant-se la crispació existent, la disputa de l'hegemonia cenetista per part d'altres grups i la transcendència que tindran aquestes divergències de cara al desencís i desmobilització de la població. Un desànim que les dificultats dels proveïments accentuaran, ja que Vic com totes les ciutats catalanes patirà penúries creixents tot i la particularitat d'una especial relació camp-ciutat que s'estableix en un context comarcal bàsicament agrari, amb efectes derivats com el de l'hostilitat progressiva cap a la pagesia i ser lloc d'arribada de forasters a la recerca desesperada d'aliments, simbolitzats bé per les «caravanes de sacs».

El llibre de Josep Casanovas acaba amb els efectes militars que pateix la població vigatana, la desfeta republicana i l'arribada de les tropes franquistes. Una ocupació que la població rebrà amb temor per les represàlies i alleujament pel que significa de punt i final a la guerra. Enmig de tantes penúries i sofriments, els orígens de l'enfrontament, les qüestions polítiques i els grans ideals ja feia temps que havien deixat de ser preocupació fonamental.

Josep Burgaya

ALTRES PUBLICACIONS

ALBAREDA I SALVADÓ, Joaquim, *Els catalans i Felip V, de la conspiració a la revolta (1700-1705)*. Ed. Vicens Vives. Barcelona, 1993.

El llibre de Joaquim Albareda *Els catalans i Felip V* és la síntesi de la seva tesi doctoral, obra amb la qual guanyà el prestigiós Premi Internacional Jaume Vicens Vives de Ciències Socials. Una de les primeres coses que cal remarcar de l'obra d'Albareda és la tria del tema. La Guerra de Successió és un episodi clau de la nostra història, tractada per molts autors des de posicions diverses i que forma part del nostre present en commemorar-se la diada nacional de Catalunya en una data que ens remet a aquest episodi històric. D'altra banda, i no sé si és un signe de feblesa intel·lectual del país, a part dels suggeriments de Pierre Vilar o de les aportacions de Núria Sales o de Torras Ribé, el tema continuava –fins a l'estudi d'Albareda– essent força desconegut. Sortosament el llibre que ressenyem se'ns apareix com una obra clàssica, necessària, i la base a partir de la qual podem anar refent la història d'aquest període. Això sol ja és un gran mèrit. Si hi afegim que l'estudi està molt ben fet; que aporta fonts documentals d'arxius de Perpi-

nyà, París, Viena, Londres i molts de catalans, així com de particulars i dietaris de l'època; que la manera com Albareda interroga aquesta documentació inèdita és impecable i completa la feblesa del treball d'arxius d'altres autors sobre el mateix problema, i que les conclusions són molts suggerents, ens trobem davant d'una monografia científica i viva, en el sentit que fa avançar el coneixement històric i ens permet calibrar els esdeveniments des de la perspectiva del present.

El nucli de la recerca és veure el perquè de l'afiliació austriacista catalana que va permetre la signatura del Pacte de Gènova i el rebuig cap al nou rei Felip V. Joaquim Albareda ja s'havia plantejat els casos de Manlleu i Centelles, tot demostrant que els clíxés de botifleres i antipatriòtiques no responien a la realitat i que calia una anàlisi social i política dels diversos interessos per entendre les filiacions. Sens dubte l'anàlisi es podia estendre a tot Catalunya i, per tant, les nòmines de felipistes i austriacistes responien més a una complexa interacció d'interessos, sentiments deguts a una tradició i alineaments polítics que cercaven uns avantatges a curt termini.

Descriure tot el que aporta Albareda resultaria molt difícil. Optarem per triar el que a nosaltres ens sembla suggeridor. En primer lloc el fet d'emmarcar la conspiració contra Felip V en un marc temporal que arrencaria durant tota la segona meitat del XVII. No feia tants anys de la Guerra dels Segadors i cal veure la conflictivitat pagesa i les dificultats econòmiques del camp català per explicar-se fenòmens com el caràcter antifrancès dels camperols. Cal tenir en compte que Catalunya era un país enmig de dos potents regnes com eren el francès i la monarquia hispànica, amb tot el que això suposava. En segon lloc, trobem excepcional la caracterització que fa del grup social emergent econòmicament –del qual en pot ser un exponent Feliu de la Peña– que s'emmirallava amb el que eren en aquells moments Holanda o Anglaterra. La filiació austriacista seria una opció, un programa, que englobaria uns interessos i projectaria un possible futur per a Catalunya. En tercer lloc, és molt interessant veure com els consells municipals i les jerarquies polítiques dubten en prendre partit per un o altre candidat i es mouen més per raons conjunturals que no per patriotismes a priori, cosa que la historiografia que s'ha anomenat romàntica ens havia dit. Finalment, voldríem ressenyar de quina manera queda ben perfilada l'actuació del representant de Felip V, el virrei Velasco, que amb la seva actitud arbitrària va ajudar a decantar-se per l'arxiduc Carles.

Sens dubte es podrà discutir el que manca en l'estudi, es podran tornar a replantejar molts temes, es podrà estar en contra d'una cosa o d'una altra; la veritat, però, és que res d'això s'hauria pogut fer sense el treball d'Albareda i, per tant, celebrem el que significa ja en la historiografia catalana.

Jordi Figuerola

FIGUEROLA I GARRETA, Jordi, *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana contemporània*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, 736 ps.

En el títol de l'obra, l'autor declara la seva intenció bàsica en la investigació summament documentada que ha dut a terme. No es tracta, pròpiament, d'una biografia del bisbe Morgades. És l'estudi dels elements configuradors de l'Església catalana contemporània que Morgades, amb la seva actuació cívica i pastoral, contribuï a crear o a consolidar.

Tot i això, cal advertir que l'autor no renuncia a tractar aspectes particulars de la biografia de Morgades quan, d'una forma directa o indirecta, ajuden a comprendre la projecció d'aquell eminent prelat sobre la societat i les Esglésies de Catalunya. És el que fa a la primera part de l'obra on, entre altres punts referents a la trajectòria de la vida eclesiàstica de Morgades fins a l'episcopat, destaca per la seva singularitat l'afer en el qual el comte de Peñalver, davant els tribunals ordinaris de justícia, va acusar calumniosament el futur bisbe de Vic d'haver comès adulteri amb la seva esposa.

La segona part de l'obra, d'una banda, pren per tema les polèmiques religioses i polítiques dels anys 1880 entre catòlics integristes i catòlics tolerants. Per altra part, s'ocupa del canvi del panorama religiós de la dècada final del segle XIX, sota la pressió de l'ensenyament social i polític del papa Lleó XIII. En aquest sentit, fou decisiva la contribució de Morgades a mantenir a ratlla el partit carlí i la tendència integrista dins el conjunt de l'Església catalana.

La irradiació de Morgades sobre les diòcesis de Catalunya es posa també de manifest en la tercera part de l'obra. En ella es dedica un capítol a la creació del Museu Episcopal de Vic, que fou una eina de gran importància per a la salvaguarda, el coneixement i la difusió de l'art català, especialment del romànic i del gòtic. El restabliment de la seu episcopal de Solsona i la restauració del monestir de Ripoll ocupen dos capítols més. I, finalment, l'últim capítol pren per objecte la renúncia de Morgades a l'arquebisbat de Burgos. Sobre la connotació catalana d'aquella decisió de Morgades, l'any 1895, el bisbe de Girona, Tomàs Sivilla, s'havia preguntat si efectivament l'oferta d'aquell ascens en l'escalafó eclesiàstic no es podia interpretar com un pont de plata per a un catalanista.

A l'última part del llibre s'estudien els dos anys escassos del pontificat de Morgades a Barcelona, entre 1899 i 1901. La qüestió central d'aquelles pàgines la constitueixen les posicions preses per Morgades a favor de l'ensenyament del catecisme i de la predicació en català, i les censures de què, en aquell assumpte, fou objecte per part del govern de Madrid i del Secretari d'Estat del Vaticà, Mariano Rampolla.

Es tracta d'un estudi en el qual el lector valora tant l'extraordinària riquesa de la documentació impresa i arxivística que Jordi Figuerola s'ha esforçat a reunir i a explotar, com la distanciació metòdica que sap establir davant esdeveniments portadors de càrregues passionals de gran densitat, i la fluïdesa de la narració.

Casimir Martí

OLLICH I CASTANYER, Imma; DE ROCAFIGUERA I ESPONA, Montserrat, *L'oppidum ibèric de l'Esquerda. Campanyes 1981-1991. Les Masies de Roda de Ter, Osona*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1994. 87 ps. (Memòries d'Intervencions Arqueològiques, 7).

No és exagerat afirmar que són poques les publicacions que es fan sobre les recerques arqueològiques. Per aquesta raó, ja és important que la Generalitat de Catalunya dediqui un llibre de la col·lecció de memòries a parlar dels resultats de deu anys de campanyes arqueològiques (del 1981 al 1991) a l'*oppidum* ibèric de l'Esquerda, situat a les Masies de Roda, a la nostra comarca.

Però, l'interessant del llibre no és només que permet conèixer la història de la recerca i dels treballs que s'han realitzat a l'Esquerda fins a l'any 1991, sinó també que permet aproximar-se a l'entorn geogràfic on queda inserit el jaciment, a les estructures que han anat sortint durant aquest temps, i a l'estratigrafia que ha posat al descobert el procés d'excavació.

Tots aquests temes formen la primera part del llibre, conjuntament amb el capítol dedicat a la metodologia. Aquest capítol, presentat de manera didàctica, respon les preguntes que podria fer-se qualsevol persona no especialitzada en la recerca arqueològica: com es fa l'excavació, quin sistema s'utilitza i com es porta a terme un registre rigorós del material que surt a les excavacions (fitxa, dibuix, registre fotogràfic, registre audiovisual, inventaris...).

De totes maneres, no hem de perdre de vista que es tracta d'un treball que forma part de la col·lecció de memòries d'intervencions a Catalunya i que, per tant, s'adreça a un públic especialitzat. Amb tot, aquest treball és un clar exemple d'introducció de les noves línies de recerca al treball arqueològic. En primer lloc, perquè relaciona el territori amb l'assentament (n'analitza els recursos potencials, la visibilitat, l'accessibilitat i les vies de comunicació) i en segon lloc perquè, tal com queda expressat en la introducció inicial, «a l'Esquerda es treballa en equip pluridisciplinari». Per aquesta raó, la segona part del llibre ofereix sis estudis monogràfics diferents: la prospecció elèctrica, la ceràmica, la fauna, els metalls, escultura i relleu, i l'anàlisi paleocarpològica, que són tractats per diferents col·laboradors especialistes en cadascun dels àmbits.

En aquesta línia de recerca també s'ha d'entendre la conclusió del treball que proposa bandejar les divisions tradicionals «ibèric» i «medieval» del jaciment per tractar-lo com a un tot en la temàtica històrica. És, doncs, especialment important d'aquesta conclusió el desglossament del conjunt global de l'Esquerda en vuit fases successives de poblament, la identificació d'una gran planificació urbanística al meandre de l'Esquerda, almenys des del s. iv aC, les clares i documentades relacions comercials amb el nord-est peninsular i les relacions del jaciment amb el seu territori, ja que serà precisament «el territori dels antics ausetans el que es recuperarà i redefinirà en el procés de romanització».

No hi ha dubte que estem davant d'un llibre que s'haurà de tenir en compte per conèixer i estudiar el fenomen iber a l'àrea d'Osona.

Assumpta Grabolosa Sellabona

RAMISA I VERDAGUER, Maties, *La Guerra del Francès al corregiment de Vic (1808-1814)*. Eumo Editorial, Vic, 1993, 204 ps.

Sobre la Guerra del Francès, i més particularment per a l'àmbit de Catalunya, hi ha una abundosa bibliografia. Malgrat les molt valuoses aportacions que van des dels estudis ja clàssics de P. Conard o Desdevises du Désert fins als treballs de Joan Mercader, Pierre Vilar o Josep Fontana i alguns altres de més recent publicació, tenim, encara, una visió excessivament general –i per aquest motiu, incompleta– dels esdeveniments del 1808-1814. La complexitat del tema i les diferents realitats que es van donar al llarg del conflicte requereix –tal com encertadament apunta Josep Benet en el pròleg del llibre– estudis monogràfics que sense abandonar les referències generals ens apropin al coneixement de la situació concreta a demarcacions locals i comarcals amb una òptica globalitzadora del tema, copsant vivències, reaccions, esforços humans i econòmics, però també picabaralles i contradiccions, tot destacant noms de protagonistes, encara anònims, que no apareixen als llibres habituals.

El llibre de Maties Ramisa s'encabeix perfectament dins aquest plantejament. Fruit d'una excel·lent tesi doctoral, abasta, amb un rigor, equilibri i esperit integrador admirables, tota la complexitat de la Guerra del Francès al corregiment de Vic. Defugint la simplificació i els vells tòpics sense contrastar, ofereix una visió total del conflicte recolzada en un aparell documental provinent d'arxius públics i particulars, civils i eclesiàstics dels país, així com una interessantíssima informació d'arxius francesos –Archives Nationales, Service Historique de l'Armée de Terre i Archives Diplomatiques de París–. Un índex onomàstic amb més de 300 noms –la immensa majoria desconeguts fins ara– ens apropa a l'altra cara de la Guerra del Francès; la vessant humana, la de la diversitat de conductes d'unes persones enfront d'uns esdeveniments que els va tocar de viure.

El llibre desgrana al llarg dels 7 capítols tots els temes que conflueixen en el conflicte. En primer lloc, les seves causes i la mobilització dels primers moments. En aquest sentit s'hi confirma l'odi popular a Napoleó escampat arreu des de feia mesos, però es destaca alhora –i testimonis personals com el del mateix bisbe de Vic Francisco de Veyan ho confirmen– la incidència de la crisi de la manufactura i la greu situació d'indigència que hi havia als pobles manufacturers de la plana de Vic. A conseqüència d'això es produeix la revolta popular a Vic el 3 de juny de 1808 i la subsegüent reacció de les autoritats a fi de controlar la situació, cosa que donarà lloc a la formació d'una primera Junta Auxiliar amb l'objectiu d'apaivagar els ànims i despolititzar la situació. Aviat, però, es convertirà, per pressions de les forces vives i a través d'una manifestació popular, en Junta Corregimental, ara ja clarament compromesa amb la causa patriòtica. El poble confiava en els grups tradicionals per dirigir el moviment de resistència –l'extracció social dels 26 noms de la primera Junta Corregimental així ho demostra– però no tolera actituds suspectes de col·laboracionisme amb els francesos. Aquest va ser el cas de l'alcalde Major d'Olot, víctima d'una autèntica insurrecció popular.

S'analitza amb lucidesa l'evolució de les tres juntes que hi va haver al corregiment de Vic entre 1808 i 1812. Ramisa considera que si bé les juntes es van trobar enmig dels requeriments dels militars, les exigències de temàtica política i sobretot fiscal de la Junta Superior i les resistències dels habitants del corregiment a proporcionar homes i diners, el seu paper va ser rellevant pel que fa a l'organització i manteniment de la resistència i pel patriotisme inqüestionable que van manifestar, sobretot en els moments difícils de les invasions franceses de la comarca d'Osona. I tot això, malgrat la feblesa de la vertebració interna del corregiment degut a les forces centrífugues d'Olot i Camprodon.

Particularment concloent i esclaridor és l'anàlisi de la personalitat i comportament dels homes que van formar part de les juntes corregimentals, el gruix dels quals formava part de les categories d'hisendats, artesans i comerciants. Composició semblant juntament amb una moderació en la defensa del liberalisme la trobarem en el primer Ajuntament Constitucional de Vic, l'any 1812. Al mateix temps, és destacable l'observació que Ramisa fa sobre l'església, el paper de la qual –sobretot de l'alt clergat– en els organismes de govern s'anà desdibuixant ben aviat, adoptant una postura acomodaticia i de defensa dels seus privilegis i manifestant reticències clares a l'hora de contribuir econòmicament. L'actitud del bisbe Veyan, en canvi, va constituir l'excepció: es manifestà disposat des del primer moment a col·laborar econòmicament i així ho va fer a costa del patrimoni de la mitra i personal; per altra part, va mantenir una actitud digna i coherent durant les ocupacions franceses de Vic, sense renunciar a les seves conviccions patriotes.

I al costat dels homes, la dura realitat de la guerra i les continuades necessitats econòmiques per al seu sosteniment. A aquests dos punts Ramisa hi dedica una documentadíssima informació de la qual es desprenen algunes conclusions significatives: les resistències de la població contra les quintes repercutí en els efectius d'un exèrcit regular, poc disciplinat i ineficient, cosa que donà protagonisme a les tropes corregimentals de miquelets, sometents i guerrilles; l'afrancesament va ser quasi inexistent i la cooperació amb l'invasor no va passar d'un col·laboracionisme passiu o forçat per les circumstàncies que el feien inevitable; finalment, i davant la multiplicació de les contribucions, es posà de manifest, per una part, una resistència universal a l'impost, malgrat que el corregiment de Vic durant la guerra va pagar el doble que en temps de pau; per altra, l'esforç fiscal més important va recaure sobre les categories altes i mitjanes-altes de la societat, en concordança amb la depauperació de les classes baixes i la davallada dels sectors artesanals, aspectes que es posen de manifest en l'evolució al llarg de la guerra de la participació en el cadastre de Vic dels diferents sectors econòmico-socials.

Una obra, doncs, que constitueix una referència de consulta obligada per al coneixement de la Guerra del Francès a la comarca d'Osona i els districtes que conformaven l'antic corregiment de Vic, i que alhora aporta informació molt important per poder precisar més la realitat del país durant la dominació napoleònica.

Valentí Girbau i Tàpies

Albareda i Salvadó, Joaquim, *Els catalans i Felip V. De la conspiració a la revolta (1700-1705)*, iv Premi Internacional Jaume Vicens Vives de Ciències Socials, Edicions Vicens Vives, Barcelona, 1993 (Vd. ressenya *supra*).

AMBRÓS, Jordi. Vd. Ramon ESPADALER.

ANGLADA, Maria Àngels, *El violí d'Auschwitz*, Columna Edicions, S.A., Barcelona, 1994.

Novella situada al camp d'extermini d'Auschwitz que explica la peripècia tràgica d'un *luthier* jueu de Cracòvia. Aplegat en defensa de la dignitat humana i denúncia de qualsevol racisme.

Anuari Verdaguer 1992, Eumo Editorial/Ajuntament de Barcelona, Vic, 1993, (Estudis Verdaguerians, 7).

Conté el Sumari següent: *Estudis i notes*: Maur M. Boix, «Sobre la recepció de la "Llegenda de Montserrat", de Jacint Verdaguer»; Isidor Cònsul, «Notes sobre els problemes d'autoria de "Las ruinas de mi convento"»; Pere Farrés, «Les fonts de "L'Atlàntida enfonsada"»; Narcís Garolera, «Influències franceses del passatge "La Maleïda". Contribució a l'estudi de les fonts de "Canigó"»; Josep Massot i Muntaner, «Una carta de Lluís B. Nadal a Maria Aguiló sobre la

tragèdia verdagueriana»; Joaquim Molas, «Sis cartes inèdites de Jacint Verdaguer»; Ramon Pinyol, «Contribució a l'epistolari de Verdaguer: cinc cartes disperses en arxius de Mallorca»; Lluïsa Plans, «El drama de Verdaguer a través d'alguns autors»; Antònia Tayadella, «Més articles de Joan Sardà sobre Verdaguer»; Ricard Torrents, «Les Guillerries, una geografia de contrast en l'obra de Verdaguer». *Textos*: De Joan Torrent i Fàbregas, «Les diferents interpretacions de la caritat en el drama de Verdaguer», «"Canigó" i el desvetllament de la consciència catalana al Rosselló», «Projecció de l'Atlàntida més enllà dels Països Catalans», «Mossèn Cinto a Sant Hilari Sacalm. La seva reconciliació amb el bisbe Morgades», «Primers contactes de Verdaguer amb els catalans del Rosselló» i «Jacint Verdaguer i els guixolencs». «Bibliografia de Joan Torrent i Fàbregas». *Resenyes*: Antònia Tayadella, «Enric Cassany, "El costumisme en la prosa catalana del segle XIX"»; Ramon Pinyol, «Jacint Verdaguer. "L'Atlàntida"»; Pere Farrés, «De rutes verdaguerianes». *Crònica*.

BRICALL, Josep M. Vd. Ricard TORRENTS.

CASANOVAS I PRAT, Josep, *Quan les campanes van emmudir: Vic 1936-1939*. Pròleg de M. Dolors Ivern. Publicacions del Patronat d'Estudis Osonencs (Sèrie «Osona a la butxaca», 14-15), Vic, 1993 (Vd. ressenya *supra*).

CASSANY, Daniel, *La cuina de l'escriptura*, Editorial Empúries, Barcelona, 1993.

Manual de tècniques d'escriptura dirigit a un públic ampli. Explica les recerques científiques més rellevants, l'estructura del missatge escrit, recursos retòrics... Amenitzats amb exemples i jocs.

CREUS, Jacint, *Vers una educació intercultural*, Editorial Barcanova, Barcelona, 1994. (Premi a la Renovació Pedagògica de Barcanova 1993.)

ESPADALER, Ramon, *El castell de Montesquiu de l'edat mitjana*. Pròleg de Jordi Ambrós. Ed. «L'Avenç»/Diputació de Barcelona, 1993.

Figuerola i Garreta, Jordi, *El bisbe Morgades i la formació de l'església catalana contemporània*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994 (Vd. ressenya *supra*).

FREEDMAN, Paul H., *Els orígens de la servitud pagesa medieval*, Eumo Editorial, Vic, 1994.

GRAU, Laura, *Les meves llunes*, edició d'autor, Centelles, 1993.

GRILLI, Giuseppe. Vd. Maria-Mercè MIRÓ.

GUIX, Josep Maria, *Quan el silenci es fa paraula*, Vic, 1993.

Llibre de poemes del bisbe de Vic dedicat al seu cercle íntim. Està dividit en cinc parts: Cançons de gesta, Montsenyenques, Pietoses, Amicals i Nadalenyques.

GÜELL, Pere. Vd. Pep ROSANES.

IVERN, M. Dolors. Vd. Josep CASANOVAS.

JUNYENT I RAFART, Josep, *Els manuscrits verdaguerians de revelacions, exorcismes i visions*, Editorial Barcino, Barcelona, 1994.

LLOBET, Glòria, *Malgrat la boira*, Edicions del Bullent, València, 1994.

Novella ambientada a Manlleu que narra la història de dos germans i les angoixes i il·lusions de l'adolescència.

MARTÍ I POL, Miquel, *Amb sang els compto*, Tres i Quatre, València, 1993.

MARTÍ I POL, Miquel, *Antologia poètica*, Edicions Proa, Barcelona, 1994. Reedició de la de l'any 1982. Pròleg de R. Torrents.

MAS, Josep Maria, *Com el foc*, pròleg de Jacint Sala, edició d'autor, Vic, 1993.

Prosa i poesia de comunicació que aspira a fer pensar al lector; «A fer néixer la veritat que es porta a dins».

MASCARELLA, Jordi, *La farga*, Diputació de Girona/Caixa de Girona, Col·lecció «Quaderns de la Revista de Girona», 1993.

MIRÓ, Maria-Mercè i CARBONELL, Jordi, *Teatre barroc i neoclàssic*. Pròleg de Giuseppe Grilli. Edicions 62 (MOLC, 90), Barcelona, 1994 (3a edició).

Nova edició de la *Tragicomèdia d'Amor, Firmesa i Porfia*, de Francesc Fontanella, i *Lucrècia i Rosaura*, de Joan Ramis, exponents gairebé únics d'aquest període mal conegut de la literatura catalana.

MOLIST, Mercè, *Cançó de Valeriana*, 1993.

Primera novella d'aquesta escriptora manlleuena. «Història d'amor, de lluita i de màgia» amb unes finalitats potser força esotèriques.

OLICH, Imma i ROCAFIGUERA, Montserrat de, *L'«oppidum» ibèric de l'Esquerda (Les Masies de Roda de Ter, Osona). Campanyes de 1981-1991* (Memòries d'Excavacions Arqueològiques núm. 7), Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994 (Vd. ressenya *supra*).

ORDEIG, Ramon, *Dades referents al comte Oliba Cabreta*, dins «Estudis Universitaris Catalans» (1994), ps. 25-40.

ORRIOLS, Lluís, *Les bruixes segrestades*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, 1994.

Processos de bruixeria a la Catalunya del segle XVII. Recupera inèdits i exposa molts casos emmarcats a Osona i al Ripollès.

RAMISA, Maties, *La guerra del Francès al corregiment de Vic 1808-1814*, Eumo Editorial, Vic, 1993 (Vd. ressenya *supra*).

Reduccions, revista de poesia, núm. 57. Vic, març, 1993.

Textos: Ramon Xirau, Albert Ràfols Casamada, Tònia Passola, Jaume Galmès, Ievgueni Ievtuixanko (trad. Elena Vidal). Estudis i comentaris: Antoni Gómez, Jordi Vintró. Notes: Víctor Sunyol, Pere Rosselló i de la redacció.

Reduccions, revista de poesia, núm. 58. Vic, juny, 1993.

Textos: Lluís Solà, Patrick Gifreu, Valentí Soler, Ramon López de Mántaras, M. Jesús Yago, Shlomo Avayou (trad. Eulàlia Sariola). Estudis: Jon Kortazar. Notes: Eulàlia Sariola, Víctor Sunyol, Vinyet Panyella.

Revista Vic. Publicació anyal de divulgació vigatana, Vic, 29 de juny de 1994.

Conté el Sumari següent: Pere Puig, «Vic cap a ponent»; Antoni Pladevall, «La Calma»; Josep M. Solà i Sala, «Prudenci Panadès, recital de ciutadania»; Rafael Ginebra i Molins, «Comerc marítim i internacional al Vic de 1231»; Miquel Ylla-Català, «La primera fotografia de Sant Miquel dels Sants»; Ramon Masferrer, «Efemèrides vigatanes, 1993»; M. Carme Rosés, «Pilarín Bayés, en el 30è aniversari»; Albert Estrada Rius, «Sant Feliu de Savassona»; i el programa de la festa major.

ROCAFIGUERA, Montserrat de. Vd. Imma OLLICH.

ROSANES, Pep/GÜELL, Pere, *On la nit era negra*, Torelló, 1993.

SALA, Jacint, *Filferros de llum*, Editorial Columna, Barcelona, 1993. Premi Ajuntament de Benissa (Alacant).

Llibre de poemes en dues parts: La primera, «Les ales dels cavalls», s'inspira en imatges dels vasos grecs; la segona amb el mateix títol del llibre, evoca els quadres de la pintora Montserrat Pujol, de Manlleu.

SALA, Jacint. Vd. Josep M. MAS.

SALVANS, Anicet, *Perot, el bandoler*, finalista en el Concurs de Biografies Aedos 1955, Editorial Rafael Dalmau, Barcelona, 1993 (2a edició).

SANGLAS Jordi, *Tavertet i els seus verals*, edició de la revista «Els Cingles», Tavertet, 1993.

SOLÀ I SALA, Lluís, *L'herba dels ulls*, Jardins de Samarcanda, 5. Eumo Editorial/Cafè Central, Barcelona, 1993.

Poesia escrita entre els anys 1979 i 1981. El títol reflecteix els dos elements que configuren el llibre: els ulls «que inclouen la mirada i tot allò que hi ha en els homes, la capacitat d'obertura al món» i l'herba «element petit i humil», segons diu l'autor.

TERRON, Àngel, *De bell nou*, Jardins de Samarcanda, 6. Eumo Editorial/Cafè Central, Barcelona, 1993.

Llibre de poesia lírica que tracta els temes clàssics: «el compromís amb la vida, la labilitat de la memòria, la paraula en acció i el dolor».

TORRENTS, Ricard, *Les raons de la Universitat*, Pròleg de Josep M. Bricall. Eumo Editorial, Vic, 1993.

TORRENTS, Ricard. Vd. Miquel MARTÍ I POL.

VERDAGUER, Jacint, *L'Atlàntida*, Associació de Bibliòfils de Barcelona.

M.M.M.